

Winland: kokonaisturvallisuuden ennakointia ja yhteiskehittelyä

Winland-tutkimushanke on Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittama kolmivuotinen tutkimushanke. Hanke tarkastelee Suomen energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden näkökulmista Suomen kokonaisturvallisuutta erityisesti tutkimuksen, yhteiskehittämisen ja tulevaisuusskenaarioiden avulla.

Winland-hankkeen perustana on valtioneuvoston 15.10.2015 päättämä Kokonaisturvallisuus globaalissa ympäristössä -tutkimusteema. Päätöksessään valtioneuvosto nosti turvallisuustutkimuksen keskiöön suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden, toimintavarmuuden sekä reagointi- ja riskinsietokyvyn. Samassa yhteydessä painotettiin toimintaympäristön ilmiöiden keskinäisriippuvaisuutta ja muun muassa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden yhteen kietoutuneisuutta.

Maanpuolustuskorkeakoulun strategia 2020:ssa muotoillun tehtävän (missio) mukaisesti korkeakoulun päätehtävänä on upseeriston kouluttamisen ja kasvattamisen lisäksi edistää kansakunnan kokonaisturvallisuutta sotatieteellisellä tutkimuksellaan ja osaamisellaan. Strategiassa korkeakoululle on määritelty viisi tutkimuksen painopistealuetta, joista kokonaisturvallisuus on yksi näistä.

Winland-hanke rakentuu monitieteiselle konsortiolle, joka koostuu Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston, Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Maanpuolustuskorkeakoulun, Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja Demos Helsingin tutkijoista ja asiantuntijoista. Winland jäsentää kokonaisturvallisuuden eri ulottuvuuksia myös tieteidenvälisen tutkimuksen keinoin. Arvojensa mukaisesti yhteiskunnallisesti vaikuttaessaan Winland pyrkii lisäksi niin sanottuun tieteiden ylisyyteen (transdisciplinarity), jossa sidosryhmiä ja yhteiskunnan eri sektoreiden edustajia osallistetaan yhteiseen, sekä teemallisesti eriytettyyn että kytköksellisesti yhteen nivottuun, prosessiin. Prosessi etenee työpajakeskeisesti sekä hajautettuja että koottuja työskentelymuotoja yhdistellen. Lisätietoa hankkeesta ja sen julkaisuista: <https://winlandtutkimus.fi/julkaisut/>.

Winlandin tutkimusongelmia ja tutkimustuloksia

Winlandin seitsemässä tutkimusongelmassa korostuvat muun muassa globaalien teemallisten muutostekijöiden kansalliset vaikutukset ja se, kuinka näihin tekijöihin voitaisiin muun muassa yhteiskunnallisesti ja poliittisen tason toi-

min varautua niin, että otetaan huomioon sekä ”positiivisia” että ”negatiivisia” skenaarioita ja kehityspolkuja.

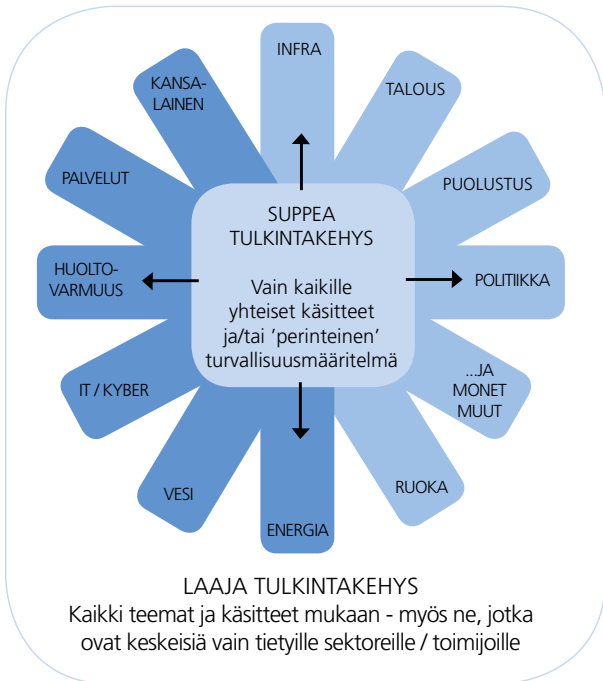
Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamien hankkeiden tuotosindikaattorit ovat perinteisiä tieteellisen toiminnan tulostavoitteita ja sisältävät tieteellisten julkaisujen ja blogien lisäksi muun muassa kansainvälisiä rahoitushakemuksia ja uusia myönnettyjä tutkimusrahoituksia mutta myös tuotosindikaattoreita sidosryhmätyöhön, vuorovaikutukseen ja taloudellisuuteen liittyen. Tällä hetkellä Winland on tuottanut yli 40 tieteellistä julkaisua ja noin 40 blogia sekä kaksi politiikkasuositusta (Policy Brief), joista kerrotaan tarkemmin hankkeen nettisivuilla <https://winlandtutkimus.fi>.

Kokonaisturvallisuus ja etuliiteturvallisuudet

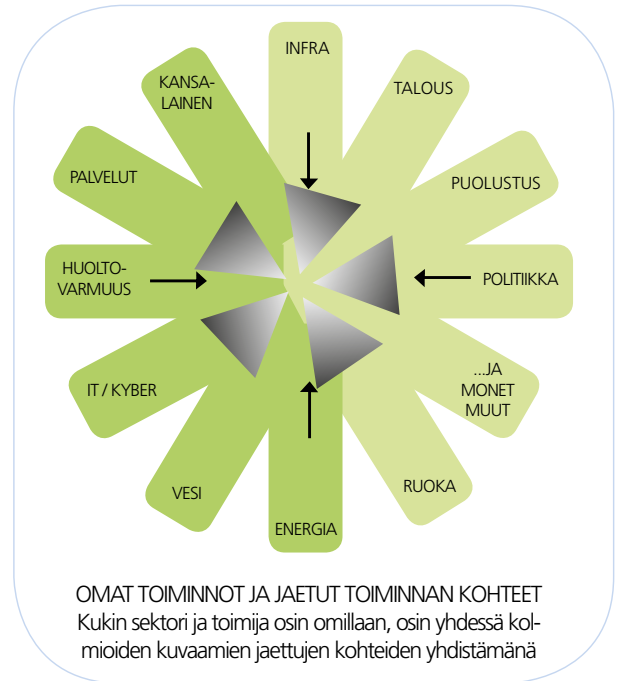
Vaikka Winlandin keskiössä on kokonaisturvallisuus ja mukana on Maanpuolustuskorkeakoulun tutkijoita, valtaosa hankkeen tutkijoista ei ole varsinaisia turvallisuustutkijoita. Toisaalta suurin osa hankkeen tutkijoista on jo aiemmin tehnyt tutkimusta niin sanotun etuliiteturvallisuuden maailmassa, etenkin energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuteen liittyen: hankkeen tavoitteena onkin tuoda nämä erilaiset etuliiteturvallisuudet yhteen kokonaisturvallisuuden ja resilienssin käsitteiden avulla. Hankkeen sidosryhmistä merkittävä osa lähestyy turvallisuutta lähinnä omien sektoreidensa näkökulmista.

Tulkintamme mukaan turvallisuuskeskustelu ja -diskurssi on viime vuosikymmeninä entisestään laaja-alaistunut perinteisestä sisäisen turvallisuuden takaamisesta ja kokonaisuudessaan laaja-alaistemaksi etuliiteturvallisuuksien verkostoksi (kuva 1). Sittemmin on ollut havaittavissa esimerkiksi jaettujen mallien ja kohteiden ilmaantumista, jota Winland toiminnallaan edesauttaa.

Diskurssin laaja-alaistumisen seurauksena turvallisuuskeskustelu on entisestään pirstoutunut mitä erilaisempien intressien ja näkökulmien ristipaineessa. Täten esimerkiksi niin laajasti yhteiskuntaan vaikuttavien tapahtumien kuin vakavien alueellisten tapahtumienkin kytköksiä ei välttämättä tiedosteta eikä tunnisteta sillä seurauksella, että erilaiset riskit ja uhkat eivät välttämättä saa osakseen yhteiskunnan eri sektoreiden toimijoilta ansaitsemaansa jaettava huomiota ja toimenpiteitä. Näinhän on käynyt esimerkiksi, vaan ei yksinomaan, ilmastonmuutoksen osalta.

KOKONAISTURVALLISUUDEN KÄSITTEELLISTÄMINEN
KAKSI TULKINTAKEHYSTÄ:
 kehityssuunta keskeltä kohti reunoja eli suppeasta laajaan

KOKONAISTURVALLISUUDEN TOIMINNALLISTAMINEN
KAKSI ULOTTUVUUTTA:
 kehityssuunta erillisistä kohti yhteistä eli keskellä olevia jaettuja toiminnan kohteita

Kuva 1. Turvallisuuden laaja-alaistumisesta jaettuihin kohteisiin.
 (Lähde: Keskinen ym. 2017)

Turvallisuuskeskustelu on täten pirstoutunut erillisiksi teemallisiksi ja hallinnonalakohtaisiksi keskusteluiksi, joissa usein korostuu erittelevyys ja luokittelevuus eri toimijoita yhdistävien ja yhteen tuovien teemojen sekä jaettujen kohteiden sijasta. Winlandin maailmankuvan mukaan todellisuudessa turvallisuus(kin) rakentuu systemisesti eli yhdistelmänä erilaisia teemoja ja niiden välisiä kytköksiä. Eri sektoreiden välisiä kytköksiä ja vaikutuksia pyritään osoittamaan, havainnollistamaan ja käytännöllistämään kaikille kansalaisille keskeisten, ja kaikkia yhdistävien, teemojen avulla. Tällaisia teemoja ovat Winland-hankkeessa etenkin energia, ruoka, vesi ja ilmasto.

Painotus kytköksissä

Winland-hankkeen tutkimus perustuu osin veden, energian ja ruuan välisiä yhteyksiä tarkastelemaan niin sanottuun nexus- eli kytkös-lähestymistapaan. Täten teemakohtaisista erillistarkasteluista on oltu siirtymässä sektoreita ja teemoja ylittävien kytkösten yhteiseen ja yhteiskunnalliseen hahmottamiseen. Ymmärtääksemme myös kokonaisturvallisuustoiminnalla ja muulla yhteiskunnallisella turvallisuustoiminnalla olisi opittavaa tästä kytköksellisyyttä korostavasta näkökulmasta ja toimintatavasta.

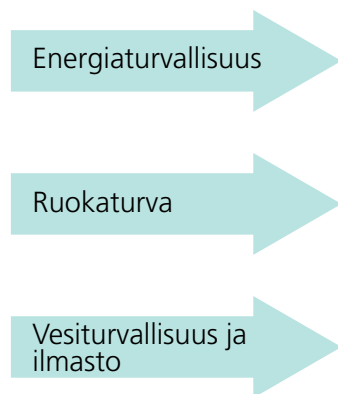
Kytköksissä on keskeistä, että yhteiskunnan kaikki sektorit otetaan ja kytketään tarkasteluun mukaan, kuten vaikkapa

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaa (2017) tehtäessä toimitiin. Toisaalta on tarpeen sisällyttää tarkasteluun se, miten paikalliset ja alueelliset teemalliset muutokset heijastuvat yhteiskunnallisesti Suomeen ja suomalaisiin sekä päinvaltoin. Suomalaisella kulutuskäyttäytymisellä ja toiminnalla on nimittäin hyvin laajoja jopa globaaleja teemallisia, ja myös kokonaisturvallisuuteen liittyviä, vaikutuksia. Samassa yhteydessä joudutaan tasapainottamaan eri aikajäniteitä toisiinsa eli nykytilan tarkasteluja yhdistetään sekä historiallisiin että tulevaisuuden tutkimuksellisiin tarkasteluihin.

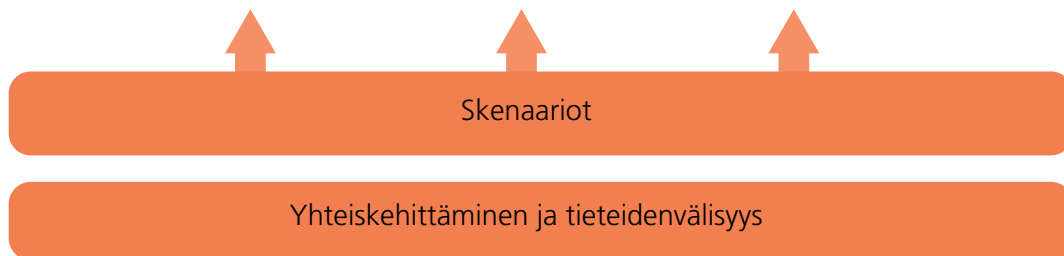
Winland-hankkeen aikajänne ulottuu aina vuoteen 2040 asti, sillä riittävän pitkä perspektiivi on tarpeen suurien vaihtoehtoisten kehityskulkujen ja muutosten hahmottamiseksi. Näin ollen Winland tarkastelee esimerkiksi kansalliseen ennakointiin ja turvallisuuteen sekä riskienarviointiin liittyviä prosesseja ja tarjoaa alustoja yhteiskehittelylle sekä erilaisten intressien ja ristiriitojen käsittelylle ja oppimiselle.

Kun turvallisuuden strategioita toiminnallistetaan ja toimeenpannaan yhteiskunnan eri sektoreilla ja verkostojen kaikissa osissa, korostuu entisestään jaettuihin malleihin (kuva 1) ja kohteisiin fokuoituminen. Winland on tunnistanut, että esimerkiksi yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja erityisesti kriittinen infrastruktuuri ovat tällaisia jaettuja ja turvattavia kohteita.

TEEMAT

PROSESSIT

Kuva 2. Winlandin teemat, prosessit ja menetelmät.

Lainsäädännön merkitys turvallisuudelle

Lainsäädäntö tarjoaa kehyksen, jonka puitteissa myös kokonaisturvallisuuden poliittisia päätöksiä tehdään ja prosessoidaan. Se myös määrittelee eri toimijoiden vastuut turvallisuudesta. Winlandin painopisteitä energia-, ruoka- ja vesiturvallisuutta on oikeus lähestynyt perinteisesti etenkin valmiuslainsäädännön näkökulmasta. Nytemmin muun muassa muuttuva toimintaympäristö on haastanut tämän perinteisen näkökulman, ja valmiuslainsäädännön ohella oikeudellisessa sääntelyssä onkin alettu keskittyä normaaliolojen häiriötilanteiden hallintaan ja pitkän aikavälin turvallisuusajatteluun.

Winlandin näkemyksen mukaan yhteiskunnallisen turvallisuuden sääntelyn painopistettä tulisi siirtää valmiuslaista ja muista ”kovan turvallisuuden” laeista myös osaksi energia-, ruoka- ja vesialan lainsäädäntöä. Tätä kautta turvallisuuden hallinta muodostuisi kiinteäksi ja arkipäiväiseksi osaksi alojen, mielellään myös sektorirajat ylittäviä, toimijoiden käytänteitä ja rutiineja. Lisäksi sääntely tulisi hahmottaa ajallisena jatkumona häiriötilannetoiminnasta varautumiseen ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön (tasapainoiseen luontosuhteeseen).

Resilienssi ja oppiminen turvallisuuden takaajina

Maanpuolustuskorkeakoulun Winland-hankkeessa tekemä tutkimus keskittyy etenkin resilienssin ja oppimisen tarkasteluun osana turvallisuuskeskustelua ja -toimintaa. Resilienssi toimii myös hankkeen eri tutkijoita yhteen tuovana käsitteenä. Hankkeen aikana on ollut kiinnostava huomata, miten monilla eri tavoilla resilienssi-käsite ymmärretään jopa saman hankkeen sisällä: toisille se voi tarkoittaa ennen kaikkea (teknisten) järjestelmien toimivuuden varmistamista, toisille taas sosio-ekologisten systeemien toimintaperiaatteiden pohdintaa. Eri näkökulmat ovat ymmärrettäviä ja sinänsä kaikki oikein; ne vain kuvaavat resilienssin eri tasoja ja tuovat siltäkin tavalla siis erilaisia tutkimussuuntia yhteen.

Lisäksi Winlandin Maanpuolustuskorkeakoulun avainhenkilöt järjestävät täydennyskoulutusta kriittisen infrastruktuurin resilienssin yhteiskehittämisen parissa, jossa on tuotettu lukuisia sekä praktisia että käsitteellisiä kontribuutioita, joihin keskitymme Winland-hankkeen ”loppusuoralla”.

Kirjoittaja:

Professori (Ph.D.), ye-everstiluutnantti Juha Mäkinen toimii sotilaspedagogiikan professorina Maanpuolustuskorkeakoulussa johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksella ja Winland-tutkimushankkeen Resilienssi ja oppiminen -osahankkeen johtajana.